

מראי מקומות - מועד קטן

ב.

משקין בית השלחין

א. משקין בית השלחין במועד

בענין איסור מלאכה בחול המועד, הביא רש"י מה דא' בחגיגה (יח.) דדרשי' מה שביעי עצור בעשיית מלאכה, אף ששה עצורים בעשיית מלאכה, וכו', הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזו מלאכה אסורה בחוה"מ ואיזה מלאכה מותרת. ונח' הראשונים בביאור דברי הגמ' (א) רש"י כ' לקמן (יא: ד"ה אלא אפי') דחול המועד אסור במלאכה מדאורייתא, וציין להגמ' הנ"ל. כלומר, שהבין רש"י דהוי דרשה גמורה, אלא דהתורה מסרה לחכמים לומר איזה מלאכות אסורים בחוה"מ ואיזה מותרים [וכן משמע מרש"י על הרי"ף (א).] וכ"כ הטור (או"ח תקל"ו, ד') בשם הרי"ף [וכבר הק' הבית יוסף דלא נמצא בהרי"ף דבר זה מפורש, ומנין לו זה]. (ב) דעת ר"ת, הובא בתוס' בחגיגה (יח.) ד"ה חולו, וכן האריך הרא"ש (כאן, סי' א') בשם ר"ת, דכל מלאכות אסורים בחוה"מ רק מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא נינהו, וכן משמע מדברי הנמוקי יוסף כאן (א). (ג) עוד הביא הנ"י שם דעת הרמב"ן, דהטיל פשרה ביניהם, ואמר שכל מלאכה שאינה לצורך המועד, ואינה דבר האבד, אסורה מן התורה. וכל שהיא לצורך המועד, מותרת מן התורה, בין אם היא מלאכת אומן או מלאכת הדיוט. וגם כל דבר האבד מותר התורה, ואע"ג דאית בה טירחא יתירה. ושוב אסרו רבנן קצת מן המלאכות, כמו שיתבאר בהמשך מכלתין [כגון מעשה אומן אפי' לצורך המועד, או טירחא יתירא אפי' בדבר האבד, וכו'].

ולדינא, סתם הטור (או"ח תק"ל) כדעת אביו הרא"ש דמלאכת חוה"מ מדרבנן היא. וכ' הבית יוסף שם דנראה דמלאכת חוה"מ אסורה מן התורה, ומה שיכולים חכמים להקל, הביאור הוא דמסר הכתוב לחכמים לאסור המלאכות שנראו להם לאסור, אבל המלאכות האסורות הן אסורות מן התורה. וע' בביאור הלכה שם, שהביא מכמה ראשונים דס"ל דאסור מן התורה, ולכן כ' דאף דמשמע מדעת השו"ע דיכולים להקל במקום ספק, דהיינו דתפס לעיקר כשי' הראשונים שאינו אסור אלא מדרבנן (וצע"ק מדברי הבית יוסף הנ"ל דכ' דנראה לו שהמלאכות הם מדאורייתא), מ"מ אפשר דזהו משום דלא ראה המחבר כל הני ראשונים, ולכן הסיק הביאורו"ל שאין למהר להקל במקום ספק כי אם לצורך גדול.

ב. ובשביעית

כ' הריטב"א שיש מפרשים (והוא תוס' לקמן ו: ד"ה מרביצין, ציינו בגלה"ש כאן), שכ' דבשביעית מותר להשקות אף שדה בית הבעל [דלא כחוה"מ דרק שדה בית השלחין מותר], וכ' דלא יתכן לומר כן, שהרי המשנה ערבינהו, במועד ובשביעית. עוד הביא הריטב"א מרש"י (והוא ברש"י על הרי"ף א. ד"ה מימי קילון), דכל האיסור להשקות מימי קילון הוא רק במועד, אבל לא בשביעית, וביאר רש"י שם שהוא משום דבשביעית לא חיישינן לטירחא

יתירא. וכ' הריטב"א דגם זה לא משמע ממתני', שהשוה מועד ושביעית. וע' בשיטה על מו"ק מר' יחיאל מפריס שכ' שאין חילוק בין בית השלחין לבית הבעל לענין שביעית, שהרי בשביעית אין איסור אלא עבודת קרקע, והשקאה אינה עבודת קרקע, ומה שנקט במשנה בית השלחין, משום מועד הוא דנקט לה (ולכא' יש לע' קצת, דהא לקמן בעמוד ב' אמר' דמותר להשקות בשביעית משום דשביעית בזמן הזה מדרבנן, ולכא' הפי' הוא דכיון שאינו אלא מדרבנן, ובמקום הפסד הקילו, אך א"כ אי"ז שייך בשדה בית הבעל. ואולי יש לדחות דאף בבית הבעל יש איזה הפסד קצת, ולהפסד זה הקילו בשביעית. א"כ, דהראשונים דס"ל דבית הבעל מותר אולי לפי תי' הגמ' דאין תולדות בשביעית, וצ"ע).

ג. ובשביעית

הבאנו דעת הריטב"א דמותר רק בבית השלחין, ולכא' ההיתר בבית השלחין הוא משום הפסד. והק' בהערות להגרי"ש, מה הפסד שייך בשביעית, הא השדה מופקר לכל, וא"כ אין ההפסד שלו. וכ' דעכצ"ל דהפסד לבני אדם נמי חשיב הפסד, אע"פ שאי"ז הפסד לשום אדם מסויים. ומ"מ הק', הא יש כאן איסור ספיחין, דהיינו דמה שגדל בשביעית אסור לאכול [וע"ש דכ' דלשי' הר"ש שייך אופן שאין בה איסור ספיחין, אבל לשי' הרמב"ם אין שייך, וא"כ מהו ההפסד]. ותי' דעכצ"ל כמש"כ הרמב"ן בתורת האדם, שיש ד' שדות שלא גזרו בהן איסור ספיחין. עוד צידד ע"פ מה שדייק בדעת הרמב"ם דההיתר השקאה הוא כדי שלא יזוק הקרקע והאילן לעולם, ומשמע שיהי' הפסד אף לאחר שביעית (וכמובן דכל זה רק אם ס"ל להני ראשונים כשי' הריטב"א הנ"ל, אבל לשי' תוס' דבשביעית אין איסור השקאת קרקע כלל, א"כ אין לנו שום מקור שיש היתר פסידא בשביעית).

ד. ומתקנין את קלקולי המים שבה"ר

כ' הרא"ש (סי' ו') בשם הראב"ד, דמה שמתירים מלאכת הרבים בחוה"מ, זהו אפי' אם אינו לצורך המועד, ואפי' אם הוא טירחא יתירא, ומכיון מלאכתו למועד, עכ"ז מותר לצורך רבים. וביאר היתר זה משום דהכלל הוא שצרכי הרבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה, לפי שדומה לקדירה של שותפין, שאינה מתבשלת משום דכ"א סומך על חבירו. ולכן דוקא בשעת הבטלה, אז מתחברין כולן ועושין, ואם לא יעשו עכשיו לא יעשו כלל.

ה. מעיין היוצא בתחילה, משקין

ממנו אפי' שדה בית הבעל

הק' בחי' הר"ן (עמוד ב'), א"כ יוצא דר"מ מתיר כל המלאכות במועד, אפי' להרווחה, דהא בבית הבעל אין כאן פסידא. ותי' דמייירי כאן בשדה שהיא זרועה ועומדת כבה, ולכן אם אינו משקה לה, יעשה אפילו, ואם משקה לה, יעשה בכיה, וזהו ג"כ חשיב הפסד קצת, ולכן ס"ל לר"מ דמותר. אבל ר"י ס"ל דאי"ז חשיב פסידא, ולכן אוסר אפי' בכה"ג.